

*Naszym Czytelnikom życzymy pogodnych i spokojnych Świąt Bożego Narodzenia,
źródła światła i nadziei na Nowy 2010 Rok*

ARCHEOLOGIA PODWODNA

W Paryżu o podwodnym dziedzictwie

W siedzibie Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS) w Paryżu odbyło się 30 listopada posiedzenie Międzynarodowego Komitetu Podwodnego Dziedzictwa Kulturowego (ICUCH), w którym wzięli udział przedstawiciele Belgii, Danii, Chorwacji, Francji, Polski, Portugalii, Wielkiej Brytanii oraz karaibskiej wyspy St. Lucia. Poruszono m.in. kwestię przekazywania danych dotyczących podwodnych stanowisk archeologicznych (przede wszystkim wraków statków) w kontekście możliwości ich ochrony po ujawnieniu precyzyjnych współrzędnych ich zalegania. Delegacja polska, w skład której weszła kierownik Działu Badań Podwodnych CMM Iwona Pomian, zaproponowała udostępnienie informacji o obiektach funkcjonujących jako archeologiczne parki podwodne. Baza danych UNESCO traktowana byłaby jedynie jako narzędzie umożliwiające ogólne zaznajomienie się z zasobami morskiego dziedzictwa kulturowego. Propozycja zastała przyjęta przez pozostałych członków ICUCH. Przedstawicielka CMM przeprowadziła także rozmowy w sprawie możliwości utworzenia centrum UNESCO drugiej kategorii jako oddziału naszego Muzeum oraz uzyskania patronatu UNESCO dla warsztatów archeologii morskiej organizowanych przez Dział Badań Podwodnych CMM.

Artykuły spożywcze z dawnego żaglowca

W trakcie prowadzonych w lipcu i sierpniu przez pływaczyk Marynarki Wojennej i archeologów CMM badań na wraku żaglowca nazwanego Zbożowcem wydobyto kamionkowy słoik wypełniony tłuszczem i szczelnie zamkniętą szklaną butelką. Próbkę zawartości naczyń trafiły do gdyńskiego laboratorium Hamilton, gdzie ustalono, że w słoju znajdowało się masło, w butelce natomiast piwo. Analiza wykazała, że woda użyta do produkcji napoju pochodziła najprawdopodobniej z Gdańska – na podstawie dalszych badań możliwe jest nawet stwierdzenie, skąd konkretnie ją czerpano. Tego rodzaju znaleziska wzbogacają naszą wiedzę na temat życia na pokładzie dawnych żaglowców, a ponadto pomagają w datowaniu wraku, z którego pochodzą: w przypadku Zbożowca kształt butelki wskazuje na połowę XVIII wieku.

Badania archeologiczne na Martwej Wiśle

Ekipa Działu Badań Podwodnych CMM przeprowadziła w dniach 12 października – 16 listopada rozpoznanie konserwatorsko-archeologiczne obiektów na dnie Martwej Wiśły. Prace stanowiły część kompleksowej dokumentacji projektowej przebudowy szlaku wodnego na Martwej Wiśle i Motławy. Obiekty do oględzin zostały wytypowane na podstawie systematycznej akcji sonarowania dna Martwej Wiśły przeprowadzonej w 2008 roku przez specjalistów z Zespołu Pomiarów Morskich Urzędu Morskiego w Gdyni. Archeolodzy CMM stwierdzili, że najliczniejsze wśród badanych obiektów

są pozostałości dalb, wykonywanych od końca XVIII do XX wieku. Drugą kategorię znalezisk stanowią zatopione lub porzucone w XX wieku wraki dawnych jednostek pływających. Najciekawsze z punktu widzenia archeologicznego okazały się wraki dwóch jednostek pływających z pierwszej połowy XVIII wieku, zlokalizowane w pobliżu funkcjonującej przez wieki przeprawy przez Wisłę przy dawnej Gęsiej Karczmi. W miejscu tym cumują obecnie statki Żeglugi Gdańskiej i prawdopodobnie działanie ich śrub doprowadziło do odsłonięcia drewnianych kadłubów spod rzeczego mułu. Wykonane oględziny pokazały, że są to jednostki średniej wielkości, o długości co najmniej kilkunastu metrów. Więcej informacji na temat ich charakteru mogą przynieść dalsze badania archeologiczne.

Archeologia bez granic

„The last frontier? Technologie podwodne w norweskiej archeologii morskiej” to tytuł wykładu, jaki 16 grudnia wygłosił w CMM prof. Marek E. Jasinski z Norweskiego Uniwersytetu Nauk i Technologii w Trondheim. Licznie zgromadzeni słuchacze (wśród których było wielu przedstawicieli różnych trójmiejskich instytucji) zapoznali się z metodami prowadzenia podwodnych badań archeologicznych w Norwegii, gdzie dzięki współpracy z przemysłem wydobywczym istnieje możliwość wykorzystywania zaawansowanych technologii. Badania dna morskiego na głębokości ponad 30 metrów prowadzone są wyłącznie przy użyciu zdalnie sterowanych robotów podwodnych (ROV) – dla zmniejszenia zużycia energii umieszczanych na ramie-sownicy ustawianej na dnie, nieco ponad stanowiskiem. Po prezentacji miała miejsce ożywiona dyskusja. Dyrekcja CMM przeprowadziła z prof. Jasinkim rozmowę o możliwościach współpracy.

ROV na ramie do badań podwodnych. Fot. z prezentacji Marka E. Jasinskiego

Projekt *Seaside*

8 grudnia w Malmö odbyło się spotkanie grupy roboczej *SeaSide* w sprawie organizacji wystawy pt. „1 morze – 4 historie”. Wystawa organizowana jest przez cztery muzea zajmujące się tematyką morską: Muzeum Morza z Kłajpedy (Litwa) zaprezentuje XIX-wieczną żeglugę litewską, Muzeum Morskie z Rostoku (Niemcy) pokaże modele XIX-wiecznych żaglowców bałtyckich, Muzeum Marynarki Wojennej w Karlsonie (Szwecja) przedstawi Bałtyk w okresie „zimnej wojny”, natomiast CMM zapozna zwiedzających z historią archeologii morskiej w Polsce. Otwarcie ekspozycji zaplanowane jest na kwiecień 2010 w Kłajpedzie. Następnie wystawa odwiedzi Rostok, potem Gdańsk, a jako ostatnią – Karlskronę. W trakcie spotkania w Malmö, na którym naszą instytucję reprezentował Tomasz Bednarz z Działu Badań Podwodnych, omawiano wiele aspektów technicznych związanych z organizacją wystawy oraz ustalono ostateczny kształt plastyczny przedsięwzięcia. Zaprezentowano także przygotowany specjalnie na wystawę *SeaSide* film o badaniach podwodnych CMM na wraku W-28 „Arngast” w 1993 roku. Uczestnicy spotkania zwiedzili także Muzeum Kogi w Malmö, gdzie zamocowana jest replika kogi ze Skanör.

Statki Bałtyku

W dniach 23-24 listopada w Helsinkach odbyło się spotkanie zespołu edytorskiego przygotowującego wystawę posterową pt. „Zabytkowe statki Bałtyku – ginące dziedzictwo”. Przedsięwzięcie jest realizowane w ramach prac Grupy Roboczej ds. Morskiego Dziedzictwa Kulturowego Morza Bałtyckiego. W skład zespołu, któremu przewodniczy dr Robert Domżał z CMM, wchodzi przedstawiciele wszystkich krajów nadbałtyckich. Otwarcie wystawy planuje się na wrzesień 2010, podczas IV Bałtyckiego Forum Dziedzictwa Kulturowego w Rydze na Łotwie. Za projekt graficzny i druk posterów odpowiedzialne będzie CMM, a całość przedsięwzięcia sfinansowana zostanie z Funduszu Kultury Krajów Nordyckich.

Ekspozycja o średniowiecznych wrakach

Ostateczna wersja scenariusza wirtualnej wystawy „Śladami średniowiecznych wraków” i jej makietka do strony internetowej, a także materiały edukacyjne i wstępny schemat gry edukacyjnej były głównym tematem wizyty roboczej przedstawicielek Działu Edukacji CMM Krystyny Stubińskiej i Agnieszki Piórkowskiej w Muzeum Morskim w Stavanger w dniach 2-3 grudnia. Przedyskutowano też kolejny wspólny projekt: wystawy czasowej poświęconej tej samej tematyce, realizowanej w ramach przygotowań do otwarcia Ośrodka Kultury Morskiej. Planowane jest wystąpienie o dofinansowanie tego projektu do Funduszu Wymiany Kulturalnej, zasilanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ CMM

Wizyta Zarządu w Żurawiu

Zarząd Towarzystwa Przyjaciół CMM, w składzie: prezes dr Fryderyk Tomala, wiceprezesi Teresa Boguszewska i Apoloniusz Łysejko, skarbnik Robert Witkowski i sekretarz Lucjan Boroś, a także członkowie Komisji Rewizyjnej: Tomasz Czayka, Wojciech Ronowski i Irena Pawlukiewicz, spotkali się na posiedzeniu 8 grudnia. W programie zebrania znalazła się wizyta w Żurawiu Gdańskim i zwiedzanie stałej wystawy pt. „Gdańsk od XVI do XVIII wieku – życie portowego miasta”. Dla pana Tomasza Czayki, jednego z założycieli TP CMM, była to wizyta wyjątkowa, ponieważ – jako pierwszy pracownik merytoryczny Muzeum Morskiego, zatrudniony w 1960 roku – uczestniczył w adaptacji zabytkowego budynku Żurawia do pełnienia funkcji muzealnych. Przy okazji zajął też do biur na poddaszu, gdzie pracował w latach 1961-62.

Warsztaty plecionkarskie

Wystawie „Niech się plecie...”, prezentowanej w naszym czeskim Oddziale – Muzeum Wisły, towarzyszyły warsztaty wikliniarskie, zorganizowane dwukrotnie: 27–29 listopada oraz 4–6 grudnia. W sumie uczestniczyły w nich 24 osoby, które pod okiem instruktorów – absolwentów Uniwersytetu Ludowego Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej zgłębiały w teorii i praktyce tajniki tradycyjnego plecionkarstwa. Zajęcia rozpoczęły się krótką prezentacją na temat gatunków wikliny i innych materiałów plecionkarskich oraz możliwości ich wykorzystania w tworzeniu form użytkowych i artystycznych. W tym czasie wiklina, zanurzona w wodzie, zyskiwała odpowiednią giętkość i elastyczność. Następnie uczestnicy zapoznali się z podstawową techniką wyplatania wikliny, po czym przystąpili do pracy, której efektem były samodzielnie wykonane kosze.

Uczestnicy warsztatów w trakcie pracy – i z gotowymi wyrobami. Fot. Ewa Sidor, Gabriela Chrzanowiecka

Wyremontowane kutry

Kutry przy nabrzeżu CMM. Fot. B. Galus

Dwa kutry rybackie, przejęte przez CMM z myślą o przyszłym Muzeum Rybołówstwa Bałtyckiego we Władysławowie, przeszły konieczne przeglądy i remonty. Obecnie zamocowane pomiędzy przystanią promu „Motława” a mostem Kamieniarskim, w przyszłym roku zajmą bardziej eksponowane miejsce przed Spichlerzami na Ołowiance.

„Pożar” w CMM

Korytarze głównej siedziby CMM na Ołowiance wypełniły się dymem. Pracownikom nakazano pilne opuszczenie zajmowanych pomieszczeń. Tak zaczęła się akcja ewakuacji, przeprowadzona 15 grudnia w ramach szkolenia przeciwpożarowego. Obserwujący ewakuację strażacy z ZSP w Gdańsku określili ćwiczenia jako udane, wskazując jednocześnie na pewne niedociągnięcia, np. nie do końca zadowalającą prędkość opuszczania budynku. Przy okazji odbyto praktyczne ćwiczenia posługiwania się gaśnicami.

Modele jak nowe

Pracownię Modelarską CMM opuściły ostatnio po „kapitałnym remoncie” dwa modele, przeznaczone na wystawę poświęconą gospodarce morskiej okresu PRL: bazy rybackiej „Pomorze” i kontenerowca ro-ro „Skulptor Konenkov”. Zostały one poddane gruntownej konserwacji, połączonej z demontażem elementów wyposażenia i całkowitym usunięciem powłok lakierowych. Po uzupełnieniu ubytków, przeszlifowaniu i pomalowaniu elementy modeli zostały ponownie złożone. Konserwację modeli przeprowadził Jan Koszczyński.

Model kontenerowca „Skulptor Konenkov” przed i po konserwacji. Fot. Jan Koszczyński